

І. О. Руснак
студ. I курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: ст. викл. І. О. Голоденко

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В умовах пандемії та в подальшому оголошенні воєнного стану вітчизняні заклади вищої освіти (далі – ЗВО) були змушені перейти на умови дистанційного та змішаного навчання. Тому питання якості освіти й потреби дотримуватися принципів академічної доброчесності є доволі актуальними, адже українські університети почали активно впроваджувати ці принципи.

Щоб забезпечити дотримання академічної доброчесності здобувачами закладів вищої освіти, необхідно пояснити їм, що саме вона означає, чому вона є настільки важливою, а також які можуть бути наслідки за її порушення. Це допоможе сформуванню серед здобувачів свідоме ставлення до цього питання. Також важливо, щоб реакція на будь-яке порушення принципів академічної доброчесності була миттєвою і відповідала етичним принципам, які прийняті у відповідному закладі вищої освіти.

Як зазначає О. Є. Костюченко «...в основу класичного визначення терміна «академічна доброчесність» закладено головні етичні якості майбутніх професіоналів – сумління, відповідальність, сміливість, справедливість, повага, порядність, довіра та мужність» [1, с. 23].

На думку Ю. В. Гаруст, Б. О. Павленко «...Академічна доброчесність по суті означає «інтелектуальну чесність», тобто порядність у використанні інформації, яка стає підставою для формування висновків та результатів досліджень, а також інших заходів, пов'язаних із пошуками та отриманням знань» [2, с. 89].

Тобто академічна доброчесність як соціальне явище є морально-етичною категорією, а її введення в нормативний обіг не виключає суб'єктивної оцінки доброчесності. Це свідчить, що нормативно-правове регулювання порядку дотримання академічної доброчесності – процес складний, адже закріпити в нормативному

акті конкретні правила поведінки без використання оціночних понять не вдасться.

Треба зазначити, що в законодавстві, що регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, на вищу освіту закладено правову основу академічної доброчесності та відповідальності за її порушення.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [3].

У ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» закріплено, що академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [4].

Згідно зі п. 1 ч. 2 ст. 53 Закону України «Про авторське право й суміжні права», порушенням авторського права і/або суміжних прав, що дає підстави для захисту, серед іншого, є плагіат, який визначається як «...опублікування твору або його частини в незмінному або видозміненому вигляді, включаючи опублікування перекладу іншомовного твору або його частини, під іменем особи, яка не є автором цього твору. Відповідно до ст. 55 зазначеного Закону, за захистом свого авторського права і/або суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їхньої компетенції» [5].

Тобто нормативно визначено, що академічна доброчесність – це передусім сукупність етичних правил, а вже після цього – правила, визначені законом, яких слід дотримуватись у процесі навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності.

Отже, академічна доброчесність – це принципи, правила, якими повинні керуватися здобувачі та науковці у їхній академічній

діяльності. Вона вимагає від особи інтелектуальної чесності та точності в дослідженнях, написанні наукових робіт, тестів, екзаменів тощо. Це означає, що здобувачі та науковці мусять представляти власні думки та ідеї, які базуються на знаннях та дослідженнях, а не на копіюванні чужих матеріалів без відповідних джерел.

Крім того, академічна доброчесність допомагає забезпечити високий рівень якості навчання та наукових досліджень, що є важливим для подальшого розвитку науки та освіти.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що академічна доброчесність є невід'ємною складовою вищої освіти та є важливим фактором, що визначає якість освіти та довіру до випускників.

Умови дистанційного навчання можуть створювати певні проблеми для здобувачів вищої освіти з погляду академічної доброчесності.

Однією з основних проблем є плагіат. Віддалені умови навчання можуть сприяти зростанню випадків плагіату, оскільки викладачі не можуть відстежувати роботу здобувачів у режимі реального часу. Однією з головних причин плагіату є те, що багато здобувачів не знають, як правильно використовувати джерела, як відмічати цитати та як формувати свої роботи згідно з академічними стандартами. Також, у деяких випадках плагіат виникає через тиск на здобувачів із боку викладачів або за відсутності належного контролю з їх сторони. Наприклад, коли здобувачі мають здати велику кількість робіт за короткий час, або коли викладачі не перевіряють роботи достатньо ретельно. Здобувачі можуть використовувати різні онлайн-інструменти для отримання неправомірної переваги в навчальному процесі, наприклад, використовувати заборонені джерела під час тестів або іспитів [6].

Для вирішення цих проблем, ми пропонуємо вжити таких заходів:

1. Популяризація принципів академічної доброчесності. Важливо, щоб здобувачі, викладачі та інші учасники освітнього процесу розуміли, що плагіат і недобросовісне використання інформації і є неприйнятними. Для цього викладачі повинні пояснювати здобувачам, що таке плагіат, як правильно цитувати джерела і т. ін. Для цього можна використовувати різні методи, наприклад,

демонстрацію відео, групові обговорення тощо. Університет може проводити тренінги та воркшопи з академічної доброчесності, де здобувачі можуть дізнатися про правила, які вони мусять дотримуватися, а також навчитися використовувати інструменти для виявлення плагіату, до цього ж можна створити інтерактивний онлайн-ресурс, який дозволяє здобувачам перевірити свої знання з академічної доброчесності.

2. Розвиток систем антиплагіатного контролю: відповідні програмні засоби можуть допомогти виявити плагіат і зменшити його поширення. Такі системи можуть бути використані в якості засобу перевірки студентських робіт. По-перше, треба встановлення чітких правил використання джерел інформації в роботах здобувачів та інших наукових працях, а також визначення видів робіт, що підлягають перевірці на плагіат. Здобувачі і викладачі повинні використовувати спеціалізоване програмне забезпечення, наприклад, такі програми, як Turnitin або EText, що можуть автоматично перевіряти текстові матеріали на наявність збігів з іншими джерелами. Співпраця з іншими ЗВО та організаціями для обміну досвідом та ресурсами щодо впровадження та розвитку системи антиплагіатного контролю. Також зібрання та аналіз даних щодо випадків плагіату може допомогти установам та викладачам краще розуміти проблему та розробити більш ефективні стратегії боротьби з нею.

3. Розроблення спеціальних курсів. Цільові курси можуть допомогти здобувачам краще розуміти, що таке плагіат, як його уникнути та як користуватися інформаційними ресурсами. Наприклад, такі курси як «Академічна доброчесність». Цей курс може бути спрямований на розуміння процесу написання наукових робіт та настанов для їх написання. Здобувачі можуть навчитися відбирати джерела інформації, аналізувати та обґрунтовувати свої дослідження, а також виявляти плагіат. Також такий курс як «Використання програмного забезпечення для виявлення плагіату». Цей курс може бути корисним для викладачів та здобувачів, що включає навчання використанню програмного забезпечення, такого як Turnitin або EText, для виявлення плагіату. Курс може включати демонстрацію роботи програми та навчання здобувачів аналізувати звіти про плагіат та розуміти, як уникати його в майбутньому.

Забезпечення академічної доброчесності є надзвичайно важливою проблемою для будь-якого ЗВО, оскільки це впливає на якість навчання та довіру до наукових результатів, що отримуються в установі. Плагіат – одна з головних проблем академічної доброчесності, яка вимагає ретельного вивчення та вирішення.

Для подолання проблеми плагіату у ЗВО можуть бути використані різні підходи, такі як створення спеціальних курсів для формування навичок коректного використання джерел інформації, використання програмного забезпечення для виявлення плагіату, розвиток культури довіри та взаємодії між здобувачами та викладачами, розвиток систем антиплагіатного контролю. Для забезпечення академічної доброчесності, ЗВО повинні також розглядати питання забезпечення відповідної освітньої та етичної підтримки здобувачів, а також встановлення чітких правил та стандартів щодо написання наукових робіт та доповідей.

Загалом розв'язання проблеми академічної доброчесності у ЗВО вимагає постійного вдосконалення процесів та стратегій управління навчальним процесом, що має сприяти формуванню культури довіри, етичності та відповідальності серед студентів та викладачів.

Список використаної літератури

1. Костюченко О.Є. Академічна доброчесність як правова категорія. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/6.pdf
2. Гаруст Ю.В., Павленко Б.О. Академічна доброчесність – шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців. *Правові горизонти / Legal horizons*. 2017. С. 88–95. URL: file:///C:/Users/Максим/Pictures/Favorites/Downloads/ln_2017_4_15.pdf
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.04.2023).
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Про авторське право й суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 18.04.2023).
6. Ульянова Г.О. Напрями попередження наукового плагіату. *Наукові праці НУ ОЮА*. Одеса, 2013. Т. 13. С. 420–428.